
MONOGRAFIE PRAWNICZE

ROLA PRAWNIKÓW
W ALTERNATYWNYCH
METODACH
ROZWIĄZYWANIA SPORÓW

EWA GMURZYŃSKA

Wydawnictwo C.H.Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

EWA GMURZYŃSKA • ROLA PRAWNIKÓW W ALTERNATYWNYCH
METODACH ROZWIĄZYWANIA SPORÓW

Polecamy nasze publikacje:

Miłosz Kaczyński

**PEŁNOMOCNIK Z URZĘDU W SĄDOWYM POSTĘPOWANIU
CYWILNYM**

Rafał Stankiewicz

**MODEL RACJONALIZACJI DOSTĘPU DO PRODUKTU
LECZNICZEGO. ZAGADNIENIA PUBLICZNOPRAWNE**

Karol Świtaj

**SKARGA O STWIERDZENIE NIEZGODNOŚCI Z PRAWEM
PRAWOMOCNEGO ORZECZENIA**

Tatiana Chauvin

**HOMO IURIDICUS. CZŁOWIEK JAKO PODMIOT
PRAWA PUBLICZNEGO**

Bartosz Kołaczkowski

**KSZTAŁTOWANIE SIĘ REGULACJI PRAWNYCH ZGROMADZEŃ
W POLSCE ORAZ W WYBRANYCH KRAJACH O ANGLOSASKIEJ
TRADYCJI PRAWNE**

Łukasz Goździaszek

PRAWO BLOGOSFERY

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

[Kup książkę](#)

ROLA PRAWNIKÓW W ALTERNATYWNYCH METODACH ROZWIĄZYWANIA SPORÓW

EWA GMURZYŃSKA

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2014

Redakcja: Agnieszka Bereźnicka-Serafin

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2014**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H.Beck

Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-6486-5

ISBN e-book 978-83-255-6487-2

[Kup książkę](#)

Spis treści

Wykaz skrótów	XI
Wykaz literatury	XIII
Wprowadzenie	1
Wyjaśnienia dotyczące zakresu pracy oraz używanych pojęć	8
Rozdział I. Psychologiczne i profesjonalne ograniczenia prawników w podejściu do rozwiązywania sporów	11
§ 1. Uwagi wstępne.....	11
§ 2. Bariery poznawcze w efektywnym rozwiązywaniu sporów	13
I. Zbyt optymistyczna ocena zdarzeń przyszłych	13
II. Ujęcie problemu od strony strat i ryzyka	18
III. Sprawiedliwość proceduralna jako element satysfakcji stron	20
IV. Teoria reaktywnej dewaluacji	25
V. Teoria atrybucji	27
VI. Inne aspekty psychologiczne, które powinny być brane pod uwagę przy reprezentacji klienta	28
§ 3. Ograniczenia w podejściu do rozwiązywania sporów wynikające ze specyfiki wykonywania zawodów prawniczych	32
I. Wprowadzenie	32
II. Rywalizacja i materializm	33
III. Analityczne myślenie	36
IV. Inteligencja emocjonalna	41
V. Reprezentacja prawna jako „gorliwa walka” w interesie klienta	47
VI. Sporne podejście do konfliktu	51
VII. Subsumcja i oparcie się na przepisach prawa	60
VIII. Paternalistyczne podejście do relacji z klientami	64
§ 4. Podsumowanie	66
Rozdział II. Potrzeba nowych kierunków zmian w edukacji prawniczej	67
§ 1. Uwagi wstępne.....	67
§ 2. Obecny model edukacji prawniczej	71

§ 3. Pozytywizm prawniczy w edukacji.....	77
§ 4. Metodologia nauczania a pozytywizm prawniczy	81
§ 5. Wiedza potrzebna studentom prawa po ukończeniu studiów	84
§ 6. Model dyskursywny jako alternatywny model edukacji prawniczej	86
§ 7. Znaczenie interdyscyplinarnego i humanistycznego podejścia do nauczania prawa	88
§ 8. Myślenie prawnicze a inteligencja emocjonalna.....	95
§ 9. Nauczanie alternatywnych metod rozwiązywania sporów	100
I. Rozwój nauczania ADR (<i>Alternative Methods of Dispute Resolutions</i> – Alternatywne Metody Rozwiązywania Sporów) w krajach <i>common law</i>	100
II. Sposoby nauczania ADR.....	103
III. Zintegrowane (interdyscyplinarne) nauczanie ADR.....	106
IV. Kliniki prawa jako przykład innowacyjnego nauczania kładącego nacisk na wrażliwość i inteligencję emocjonalną.....	110
V. Kliniki mediacji.....	113
VI. Nauczanie ADR w Europie.....	116
VII. Nauczanie mediacji i innych metod ADR w Polsce	119
VIII. Klinika mediacji przy WPiA UW	121
§ 10. Podsumowanie	124
Rozdział III. Paternalizm a autonomia	127
§ 1. Złożoność stosunków klient–prawnik	127
§ 2. Podstawy filozoficzne paternalizmu.....	128
§ 3. Paternalizm a zawody prawnicze	133
I. Nierówność relacji	133
II. Definiowanie problemu klienta	135
III. Prawnika jako ideał „racjonalnego człowieka”	135
IV. Zakres przekazywanych informacji	136
V. Język prawniczy.....	138
VI. Kontekst historyczny relacji klient–prawnik	141
VII. Granice paternalizmu.....	142
§ 4. Uzasadnienie paternalizmu prawniczego	148
§ 5. Autonomia klienta	151
I. Uwagi wstępne	151
II. Elementy autonomii	159
III. Zakres autonomii a kategorie klientów.....	160
IV. Świadoma zgoda.....	162
§ 6. Podsumowanie	172

Rozdział IV. Modele reprezentacji oparte na autonomii klienta	175
§ 1. Model partycypacyjny <i>Rosenthala</i>	175
§ 2. Model oparty na kluczowej roli klienta (<i>client centered model</i>)	182
I. Uwagi ogólne	182
II. Wpływ psychoterapii na model reprezentacji opartej na kluczowej roli klienta	184
III. Główne założenia modelu opartego na kluczowej roli klienta	186
IV. Krytyczna ocena modelu opartego na kluczowej roli klienta	188
1. Dopuszczalność perswazji	188
2. Wrażenie neutralności.....	189
3. Nieograniczona autonomia klienta	190
4. Prawne i pozaprawne elementy w reprezentacji	193
V. Korzyści i wątpliwości związane z autonomicznymi wariantami reprezentacji klienta	194
§ 3. Podsumowanie	199
Rozdział V. Negocjacje prawne	203
§ 1. Uwagi wstępne.....	203
§ 2. Pojęcie negocjacji prawnych	205
§ 3. Powszechność negocjacji w sporach prawnych.....	211
§ 4. Potrzeba pogłębiania wiedzy prawników o negocjacjach	212
§ 5. Typologie negocjacji	220
§ 6. Negocjacje sporne (pozycyjne) i oparte na rozwiązaniu problemu jako podstawowe warianty negocjacji w sprawach prawnych	228
I. Założenia modelu spornego negocjacji	229
II. Uzasadnienie stosowania negocjacji pozycyjnych w sporach prawnych	232
1. Zakres negocjacji	232
2. Wymiana informacji.....	234
3. Rola negocjatora-prawnika	237
4. Negocjacje w „cieniu sądów i prawa”	238
III. Negocjacje oparte na rozwiązaniu problemu	239
1. Wprowadzenie	239
2. Ekonomiczne podstawy negocjacji opartych na rozwiązaniu problemu.....	242
3. Klient w negocjacjach problemowych.....	248
a. Interesy klienta	248
b. Kluczowe usytuowanie klienta w negocjacjach	251
c. Wymiana informacji	253

§ 7. Dylematy negocjatora-prawnika	255
I. Dylemat wyboru rodzaju negocjacji w sporach prawnych	255
II. Dylemat ujawniania informacji	259
III. Dylemat „użyteczny”	261
§ 8. Wybory dokonywane przez prawników w zakresie wariantów negocjacji.....	264
I. Przyzwyczajenia	264
II. Wiedza i język.....	267
III. Badania dotyczące rodzajów negocjacji stosowanych przez prawników.....	269
§ 9. Podsumowanie	271
Rozdział VI. Informowanie klientów przez prawników o mediacji	273
§ 1. Uwagi wstępne	273
§ 2. Przepisy unijne	276
§ 3. Przykłady rozwiązań dotyczących informowania klientów o mediacji w krajach Unii Europejskiej	278
§ 4. Uregulowanie obowiązku informacyjnego w Stanach Zjednoczonych	285
§ 5. Obowiązek informowania klientów o mediacji w polskim Kodeksie Etyki Radców Prawnych (KERP) oraz Zbiorze Zasad Etyki Adwokatów i Godności Zawodu (Kodeksie Etyki Adwokackiej, KEA).....	289
§ 6. Odpowiedzialność prawników za nieudzielenie klientowi informacji o mediacji	295
§ 7. Zakres decyzyjności klienta	297
§ 8. Świadoma zgoda klienta jako zasada wpływająca na obowiązek informowania o mediacji.....	299
§ 9. Zakres informacji przekazywanej klientowi przez prawnika	302
§ 10. Forma i czas informacji przekazywanej klientom przez prawnika	306
§ 11. Wiedza potrzebna do przekazania klientowi adekwatnej informacji o mediacji	308
§ 12. Deklaracja o stosowaniu mediacji (ADR).....	311
§ 13. Podsumowanie	313
Rozdział VII. Udział prawników w mediacji	317
§ 1. Uwagi wstępne.....	317
§ 2. Różnice między postępowaniem sądowym a mediacją w kontekście udziału prawników	320
I. Prawda materialna v. rozwiązanie problemu	320
II. Formalizm v. elastyczność	322

III. Koncentracja na swoim punkcie widzenia v. zmiana perspektywy	323
IV. Granice żądania pozwu v. granice mediacji	324
V. Komunikacja z sędzią v. komunikacja z mediatorem	324
VI. Subsumcja v. szerokie ujęcie problemów klienta	325
VII. Ograniczoność v. wielość możliwych rozwiązań	326
VIII. Publiczny charakter rozprawy v. poufność mediacji	327
§ 3. Argumenty przeciwko udziałowi pełnomocników w mediacji	328
§ 4. Argumenty za udziałem pełnomocników w mediacji	333
I. Ekspertyza prawna w mediacji	333
II. Zapobieganie nierównowadze w mediacji	335
III. Upodmiotowienie stron	336
IV. Zwiększenie efektywności mediacji	338
V. Racjonalne spojrzenie na spór	340
§ 5. Udział pełnomocników w mediacji – uregulowania prawne na świecie i w Polsce	341
I. Kraje Unii Europejskiej	341
II. Stany Zjednoczone	347
§ 6. Reprezentacja w mediacji	351
§ 7. Podobieństwa między rolą pełnomocników w tradycyjnej reprezentacji i w mediacji	356
§ 8. Różnice między dotychczasową reprezentacją a reprezentacją w mediacji	359
§ 9. Poziom aktywności prawnika i klienta w mediacji	362
§ 10. Udział prawnika w mediacji w dobrej wierze	366
§ 11. Pomoc klientom w mediacji	368
I. Pomoc prawnika w wyborze stosownej procedury	368
II. Umiejętne wykorzystanie mediacji i mediatora przez pełnomocnika w dojściu do porozumienia	372
III. Pomoc pełnomocnika w wyborze właściwego mediatora	375
IV. Pomoc prawnika w wyborze odpowiedniego momentu na mediacje	377
§ 12. Pomoc prawnika w przygotowaniu klienta do mediacji	380
I. Znaczenie przygotowania klienta do mediacji	380
II. Rola edukacyjna prawnika. Informacja o mediacji i jej przebiegu oraz roli mediatora	382
III. Przedyskutowanie z klientem jego szerokich interesów. Przedyskutowanie interesów drugiej strony	383
IV. Pomoc klientowi w wyborze strategii negocjacyjnej	385
V. Podział zadań w mediacji pomiędzy klienta i prawnika	387
VI. Przedyskutowanie z klientem ograniczeń w dotychczasowym dojściu do porozumienia	390

§ 13. Pomoc prawnika na etapie przedmediacyjnym	391
§ 14. Przygotowanie strategii mediacyjnej	395
§ 15. Pomoc prawnika w czasie mediacji.....	399
§ 16. Podsumowanie	403
Rozdział VIII. Reprezentacja klienta „oparta na współdziałaniu” (<i>collaborative law</i>) jako przykład praktyki prawnej wykorzystującej szerokie podejście do interesów klienta	407
§ 1. Uwagi wstępne	407
§ 2. Wyjaśnienie pojęcia <i>collaborative law</i>	413
§ 3. Podstawowe zasady <i>collaborative law</i>	416
I. Klauzula wyłączająca (<i>disqualification agreement</i>)	416
II. Postanowienia umowy czterostronnej	417
III. Rola prawników.....	418
IV. Bezpośrednie spotkania czterostronne	418
V. Udział grupy ekspertów	419
§ 4. Klauzula wyłączająca – uwagi szczegółowe	421
§ 5. Ograniczenie usług prawnych do określonych czynności	424
§ 6. Kwestie etyczne.....	427
§ 7. Regulacje prawne dotyczące <i>collaborative law</i> w Stanach Zjednoczonych, jako przykład reprezentacji opartej na współdziałaniu.....	430
I. Uwagi wstępne	430
II. Klauzula wyłączająca w prawie jednolitym.....	432
III. Dobrowolne przekazanie informacji drugiej stronie.....	433
IV. Świadoma zgoda stron na udział w <i>collaborative law</i>	433
§ 8. <i>Collaborative law</i> w innych krajach	434
§ 9. Dziedziny prawa, w których <i>collaborative law</i> znajduje zastosowanie	436
§ 10. Podobieństwa i różnice między <i>collaborative law</i> a mediacją	440
§ 11. Prawnicy w <i>collaborative law</i>	449
I. Uwagi wstępne	449
II. Rola prawników w reprezentacji „opartej na współdziałaniu”	450
III. Umiejętności potrzebne w <i>collaborative law</i>	454
IV. Powstrzymanie się od groźby sądu	457
V. Współpraca między prawnikami	457
§ 12. Podsumowanie	458
Wnioski końcowe	461
Lawyers in alternative dispute resolution – summary of the book in English	473
Indeks rzeczowy	477

Wykaz skrótów

ABA	American Bar Association
ADR	Alternative Disputes Resolution
BATNA	best alternative to negotiated agreement
BRAO	Bundesrechtsanwaltsordnung
CCBE	Code of Conduct for Lawyers
EP	Edukacja Prawnicza
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
GCLC.....	Global Collaborative Law Council
KC.....	Kodeks cywilny
KEA	Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu
KERP.....	Kodeks Etyki Radcy Prawnego
KPC	Kodeks postępowania cywilnego
PaL.	Palestra
PiP	Państwo i Prawo
R.Pr.	Radca Prawny
RIM	Règlement Intérieur National de la Profession d'avocat
RPEiS.....	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
TK	Trybunał Konstytucyjny
UCLA	Uniform Collaborative Act
WATNA	worse alternative to negotiated agreement
ZPO	Zivilprozessordnung

Wykaz literatury

- Abney S.R.*, Avoiding Litigation: A Guide to Civil Collaborative Law, Victoria 2005
- Abney S.R.*, The Evolution of Civil Collaborative Law, Texas Wesleyan Law Review 2009, Nr 15
- Abramson H.I.*, Mediation Representation, Oxford 2011
- Ackman D.*, Enron's Lawyers: Eyes Wide Shut?, Forbes 28.1.2002 r.: www.forbes.com/2002/01/28/0128veenron.html
- Acton K.W.*, The Impact of Mediation on Legal Education and the Profession, Windsor Yearbook of Access to Justice 1999, Nr 17
- Adler R.S.*, Flawed Thinking: Addressing Decision Biases in Negotiation, Ohio State Journal on Dispute Resolution 2005, Nr 20
- Adrych I.*, Informed consent – świadoma zgoda pacjenta na zabieg w prawie amerykańskim; <http://www.prawoimedycyna.pl/index.php?str=artykul&id=155>
- Agacka-Indecka J.*, Tajemnica zawodowa adwokata – znaczące rozstrzygnięcia sądów, cz. II, Pal. 2005, Nr 7-8
- Agacka-Indecka J.*, Tajemnica zawodowa adwokata – znaczące rozstrzygnięcia sądów, cz. II, Pal. 2013, Nr 5-6
- Alberts P., Gaiaux M., Zwenk F., Tumewu M.*, Mediation Monitor 2005–2008, Scientific Research Center of the Ministry of Security and Justice Mediation Monitor 2005, Nr 8
- Albiston C.H., Sandefur R.L.*, Expanding Empirical Studies Access to Justice, Wisconsin Law Review, June 2013, Nr 1
- Albert P.*, Nederlanden, [w:] *G. DePalo, M.B. Trevor* (red.), EU Mediation Law and Practice, Oxford 2012
- Allred K.G.*, Relationship Dynamics in Disputes: Replacing Contention With Cooperation, [w:] *M.L. Moffitt, R.C. Bordone*, The Handbook of Dispute Resolution, San Francisco 2005
- Amsterdam G.*, Telling Stories and Stories About Them, Clinical Law Review 1994, Nr 1
- Anthimos A.*, Greece, *De Palo G., M.B. Trevor* (red.), EU Mediation Law and Practice, Oxford 2012
- Arkuszevska A.M.*, Pełnomocnik strony – zastępca, doradca, psycholog, negocjator, mediator, [w:] *E. Gmurzyńska* (red.) Polubownie to znaczy jak? Mediacja i arbitraż – podobieństwa i różnice. Materiały z konferencji na Wydziale Prawa i Administracji UW, Warszawa 2012, Kwartalnik ADR 2013, Nr 2(22)
- Armor D.A., Taylor S.E.*, When Prediction Fails: The Dilemma of Unrealistic Optimism in Heuristic and Biases, the Psychology of Intuitive Judgment, [w:] *T. Gilovich, D. Griffin*,

- D. Kahneman*, *Heuristics and Biases: The Psychology of Intuitive Judgment*, New York 2002
- Arnold T.*, Why ADR?, *PLI/PAT* 1999, Nr 572
- Babcock L., Loewenstein G.*, Explaining Bargaining Impasse: The Role of Self Serving Biases, *Economy Perspectives* 1997, Nr 11
- Babcock L., Loewenstein G., Issacharoff S., Camerer C.*, Biased Judgments of Fairness in Bargaining, *American Economy Review* 1995, Nr 85
- Bardel M., Żyła M.*, Państwowe, czyli niczyje. Własność w PRL, dodatek specjalny Tygodnika Powszechnego z 12.6.2011
- Barkai J.L., Fine V.O.*, Empathy Training for Lawyers and Law Students, *South Western University Law Review* 1983, Nr 13
- Baron R.*, *What Type I Am*, London 1998
- Barry M.M., Dubin J.C., Joy J.A.*, Clinical Education for this Millennium: The Third Wave, *Clinical Law Review* 2000, Nr 7
- Baruch Bush*, Mediation Skills and Client-Centered Lawyering: A New View of the Partnership, *Clinical Law Review* 2013, Nr 19
- Baruch R.A., Bush, Folger J.P.*, *The Promise of Mediation: Responding to Conflict through Empowerment and Recognition*, San Francisco 1994
- Basten J.*, Control and the Lawyer – Client Relationship, *Journal of Legal Profession* 1981, Nr 6
- Bastress R.M., Harbaug J.D.*, *Interviewing, Counseling and Negotiating: Skills for Effective Representation*, New York 1990
- Batko A.*, *Sztuka perswazji czyli o języku wpływu manipulacji*, Gliwice 2005
- Bazerman M., Shonk K.*, *The Decision Perspective to Negotiation*, [w:] *Handbook of Dispute Resolution*, San Francisco 2005
- Becker H. S.*, *The Nature of Profession, Education for the Professions*, Chicago 1962
- Becker H.S.*, *Education from the Profession*, Chicago 1962
- Beckwin S.S., Slovin S.*, The Collaborative Lawyer as Advocate: A Response, *Ohio State J.G. Browning*, Collaborative Law Promises a Kinder, Gentler Approach to Business Disputes, http://www.collaborativelaw.us/articles/Kinder_Gentler_Disputes.pdf
- Beckwith S.S., Goren Slovin S.*, The Collaborative Lawyers as Advocate: A Response, *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 2003, Nr 18
- Bell S.J., Richard L.R.*, *Do You Really Want to be a Lawyer*, Princeton 1992
- Bellow G., Moulton M.*, *The Lawyering Process: Ethics and Professional Responsibility*, Mineola N.Y. 1981
- Benjamin A.*, *The Helping Interview*, Boston 1981
- Bennet M.D., Hermann M.S.G.*, *The Art of Mediation*, National Institute for Trial Advocacy, Boulder, 1996
- Bieliński A.*, Prawnik i jego misja w ramach procedur alternatywnego rozwiązywania sporów w warunkach kryzysu klasycznego wymiaru sprawiedliwości, *Kwartalnik ADR* 2013, Nr 2(22)
- Bieniek G., Ciepła H., Dmowski S., Gudowski J., Kołakowski K., Sychowicz M., Wiśniewski T., Żuławska C.*, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, T. 2, Warszawa 2011

- Bieńkowska B.T., Wybrane Zagadnienia „Prawa stron do sporu” w polskim procesie karnym, [w:] *Studia Iuridica XXXIII/1997*
- Binder D.A., Bergman P., Price S.C., Tremblay P.R., *Lawyers as Counselors: A Client-Centered Approach*, St. Paul 1991
- Binder D.A., Bergman P., Price S.C., Tremblay P.R., *Lawyers as Counselors: A Client-Centered Approach*, West 1990
- Binder D.A., Price S.C., *Legal Interviewing and Counseling: A Client Centered Approach*, St. Paul 1977
- Birke, Fox C.R., *Psychological Principles in Negotiating Civil Settlements*, Harvard Negotiation Law Review 1999, Nr 4
- Black's Law Dictionary, 8th Ed, St Paul, 2004
- Blumberg A.S., *The Practice of Law as Confidence Game: Organizational Cooptation of a Profession*, Law and Society Review 1967, Nr 1
- Bobrowicz M., Jestem za. E-book: <http://www.mediacjajestemza.pl/pdf/Mediacja-jestem-za-e-BOOK.pdf>
- Bobrowicz M., *Mediacja - nowa szansa dla radców prawnych*; www.cmg.kirp.pl/content/download/74/271/.../MEDIACJA_e-book.pdf
- Boratyńska M., *Wolny wybór. Gwarancje i granice prawa pacjenta do samodecydowania*, IPOZ 2012
- Borkowski J., *Standaryzacja nauczania w naukach prawnych*, PiP 2004, Nr 2
- Borucka-Arctowa M., *Komunikacja między sądami a społeczeństwem*, [w:] *Sądy w opinii społeczeństwa polskiego*, K. Pałeczki (red.), Warszawa 2003
- Borucka-Arctowa M., *Koncepcja sprawiedliwości proceduralnej i jej rola w okresie przemian systemowych, analiza teoretyczno-prawna*, [w:] K. Pałeczki (red.), *Dynamika wartości w prawie*, Kraków 1987
- Borucka-Arctowa M., *Zaufanie do prawa jako wartość społeczna i rola sprawiedliwości proceduralnej*, [w:] *Teoria Prawa, Filozofia Prawa, Współczesne Prawa i Prawodawstwa*, Toruń 1988
- Bosek L., *Zakres Obowiązku Informacyjnego*, [w:] *Prawo wobec medycyny i biotechnologii, Zbiór orzeczeń z komentarzami*, red. M. Saffjan, Warszawa 2011
- Bosek L., *Zgoda Blankietowa*, [w:] *Prawo wobec medycyny i biotechnologii, Zbiór orzeczeń z komentarzami*, red. M. Saffjan, Warszawa 2011
- Boyarín Y., *Generating Win Win Results: Negotiating Conflicts in the Drafting Process of the Uniform Collaborative Law Act*, Hofstra Law Review 2009, Nr 38
- Bradway J.S., *Legal Aid Clinic as a Law School Courses*, Southern California Law Review 1930, Nr 4
- Brand B., *Ethical Obligations to Inform Clients of the ADR Options*, Washington 2002
- Breger M.J., *Should an Attorney be Required to Advise Client on ADR Options*, Georgetown Journal of Legal Ethics 2000, Nr 13
- Brehm J.W., *A Theory of Psychological Reactance*, New York, London 1966
- Brenner L.A., *On the Evaluation of One Side Evidence*, Journal of Behavioral Decision Making 1996, Nr 9
- Brooks S.L., Madden R.G., *Epistemology and Ethics In Relationship-centered Legal Education And Practice*, New York Law School Law Review 2011, vol. 56, Nr 2

- Brown H., Fry H., Marshall S., The Effective Academic: Reflective Practice, [w:] H. Fry, S. Ketterdge, S. Marshall, Handbook for Teaching and Learning in Higher Education, Enhancing Academic Practice, London 2003.
- Bryan K.A., Why Should Businesses Hire Settlement Counsel?, Journal of Dispute Resolution 2008, Nr 1
- Bryan P., Reclaiming Professionalism, The Lawyer's Role in Divorce Mediation, Family Law Quarterly 1994, Nr 28
- Bryan P., Reclaiming Professionalism, The Lawyer's Role in Divorce Mediation, Family Law Quarterly 1994, Nr 28
- Bryan P.E., Killing Us Softly: Divorce Mediation and the Politics of Power, Buffalo Law Review 1992, Nr 40
- Bryzova V., Tomoszek M., Vlckova V., Introducing Legal Clinics in Olomouc, Czech Republic, International Journal of Clinical Legal Education, Vol. 9, Issue 10, December 2006
- Buchanan A.E., Medical Paternalism, [w:] R. Sartorius, *Paternalism*, Minneaoplis 1983
- Bycel B.J., Is There an Ethical Obligation to Inform Clients of ADR Options?, Vermont Bar Journal 2001, Nr 27
- Cameron N.J., Collaborative Practice: Deepening the Dialogue: Continuing Legal Education Society of British Columbia, Vancouver 2004
- Caplan L., Good Advocate, Legal Affairs, May-June 2004, http://www.legalaffairs.org/issues/May-June-2004/editorial_mayjun04.msp.
- Carbonneau T.E., Alternate Dispute Resolution Melting Lances and Dismounting the Steeds, Chicago 1989
- Carbonneau T.E., Alternative Dispute Resolution: Meeting the Lances and Dismounting the Steeds, Urbana 1989
- Carrillo A.J., Yaksic N.E., Re-Imaging the Human Rights Law Clinic, Maryland Journal of International Law 2011, Vol. 26, Issue 80
- Weiss D.C., SEC Accuses Two Ex-Enron Lawyers of Securities Violations, American Bar Association Journal 29.3.2007 r.; www.abajournal.com/news/article/sec-accuses-two-ex-enron-lawyers-of-securities-violations
- Chauvin T., Prawa stają się prawem: demokratyczne procedury w służbie wartości, [w:] red. M. Wyrzykowski, Prawa stają się prawem. Status jednostki a tendencje rozwojowe prawa, Warszawa 2006
- Chemerinsky E., Why Not Clinical Education, Clinical Law Review, Vol. 16, Issue 1, 200
- Choong K.A., Mediation in the Law Curriculum, at the Learning in Law Annual Conference, UK Centre for Legal Education, University of Warwick, United Kingdom, Jan. 2007, <http://ssrn.com/abstract=1013295>.
- Christe R.N., Conflict as Property, The British Journal of Criminology XVII, Nr 1
- Chroust A.H., The Legal Profession in Ancient Republican Rome, Notre Dame Law Review 1954, Nr 30
- Chursmir L.H., Law and Jurisprudence Occupations: A Look at Motivational Need Patterns, Commercial Law Journal, May 1984
- Cieśla J., Cieśla A., Jak podzielić dziecko po rozwodzie, <http://www.polityka.pl/spoleczenstwo/artykuly/1517910,1,jak-podzielic-dziecko-po-rozwodzie.read>

- Ciszewski J.A., Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2012
- Coben J.R., Summer Musings on Curriculum Innovations to Change, Lawyers Standard Philosophical Map, University of Florida Law Review 1998, Nr 50
- Cochran R., Must Lawyers Tell Clients About ADR, Arbitration Journal, June 1993
- Cochran R., Professional Rules and ADR: Control of Alternative Dispute Resolution under the ABA Ethics 2000 Commission Proposal and Other Professional Responsibility Standards, Fordham Urban Law Journal 2000, Nr 28
- Cochran R.F., Educating Clients on ADR Alternatives, Los Angeles Lawyers, October 2002
- Cochran R.F., Legal Ethics and Collaborative Practice Ethics, Hofstra Law Review 2009, Nr 30
- Cochran R.F., Legal Representation and the Next Steps Toward Client Control: Attorney Malpractice for the Failure to Allow the Client to Control Negotiation and Pursue Alternatives to Litigation, Washington and Law Review 1990, Nr 47
- Cochran R.F., Professional Rules and ADR: Control of Alternative Dispute Resolution under the ABA Ethics 2000 Commission Proposal and Other Professional Responsibility Standards, Fordham Urban Law Journal 2001, Nr 28
- Cole S.R., et al., Sustaining Incremental Expansion: Ohio State's Experience in Developing the Dispute Resolution Curriculum, Florida Law Review 1998, Nr 50
- Conolon D.E., Nonlinear and Nonmonotonic Effects of Outcome on Procedural and Distributive Fairness Judgment, Journal of Applied Social Psychology 1989, Nr 19
- Cooley J.W., Mediation Advocacy, Notre Dame 1996
- Coulter C., New Form of Law Aims to Meet Wider Human Needs, Irish Times 2008
- Craver Ch.B., What Makes a Great Legal Negotiator, Loyola Law Review 2010, Nr 56
- Cybulko A., Komunikacja, [w:] E. Gmurzyńska, R. Morek (red.), Mediacja. Teoria i praktyka, Warszawa 2009
- Cybulko A., Konflikt, [w:] E. Gmurzyńska, R. Morek (red.), Mediacja. Teoria i praktyka, Warszawa 2009
- Cybulko A., Siedlecka-Andrychowicz A., Mediator: Role, umiejętności, osobowość, [w:] E. Gmurzyńska, M. Morek (red), Mediacje. Teoria i praktyka., Warszawa 2009
- Cyrol T., Mediacja sportowa w Polsce, Kwartalnik ADR 2012, Nr 4(20)
- Czarkowski M., Różyńska J., Świadoma zgoda na udział w eksperymencie medycznym, Warszawa 2008
- Dahlgaard J.J., Kristesen K., Kanji K., Podstawy zarządzania jakością, Warszawa 2001
- Daicoff S.S., Asking Leopards to Change Their Spots: Should Lawyers Change. A Critique of Solutions to Problems with Professionalism by Reference to Empirically Derived Attorney Personality Attributes, Geo Journal of Legal Ethics 1998, Nr 11
- Daicoff S.S., Collaborative Law, A New Tool for the Lawyer's Toolkit, University of Florida Journal of Law and Policy 2009, Nr 20
- Daicoff S.S., Collaborative Law, A New Tool for the Lawyer's Toolkit, University of Florida Journal of Law and Policy 2009, Nr 20
- Daicoff S.S., Law as Healing Profession, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal 2006, Nr 6

- Daicoff S.S.*, *Lawyers Know Thyself: A Psychological Analysis of Personality Strengths and Weaknesses*, Washington 2004
- Daicoff S.S.*, *Lawyers Know Thyself: A Review of Empirical Research on Attorney Attributes Bearing on Professionalism*, *American University Law Review* 1997, Nr 46
- Daicoff S.S.*, *Making Law Therapeutic for Lawyers: Therapeutic Jurisprudence, Preventive Law and the Psychology of Lawyers*, *Psychology, Public Policy and Law* 1991, Nr 5
- Daicoff S.S.*, *Oxymoron, Ethical Decision Making by Attorneys: An Empirical Study*, *Florida Law Review* 1996, Nr 48
- Damasio A.R.*, *Descartes Error: Emotion, Reason, and the Human Brain*, New York 1994
- Damaska M.*, *The Uncertain Fate of Evidentiary Transplants, Anglo-American and Continental Experiments*, *American Journal of Comparative Law* 1997, Nr 45
- De Klerk W.*, *University Law Clinics in South Africa*, *South African Law Journal* 2005, Vol. 122, Issue 4
- De Palo G.*, *Trevor M.B.* (red.), *EU Mediation, Law and Practice*, Oxford 2012
- del Carmen G.*, *Joffe S.*, *Informed Consent for Medical Treatment and Research: A Review*, *The Oncologist* 2005; <http://theoncologist.alphamedpress.org/content/10/8/636.long>
- Della Noce D.*, *Baruch Bush R.A.*, *Folger J.P.*, *Clarifying the Traditional Underpinning of Mediation Implications for Practice and Policy*, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal* 2002, Nr 3
- Deutsch M.*, *Coleman P.*, *Marcus E.C.*, *Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice*, San Francisco 2000
- Deutsch M.*, *The Effect of Motivational Orientation Upon Trust and Suspicion*, *Human Relations* 1960, Nr 13
- Deutsch M.*, *The Resolution of Conflict: Constructive and Destructive Processes*, New Haven 1973
- Dinerstein R.D.*, *Client Centered Counseling: Reappraisal and Refinement*, *Arizona Law Review* 1990, Nr 32
- Dinerstein R.D.*, *Clinical Texts and Contexts*, *UCLA Law Review* 1992, Nr 39
- Dingfelder S.F.*, *Nice by Nature?*, *American Psychological Association*; <http://www.apa.org.monitor/2009/09/mora-behavior.aspx>
- Dinrestein R.D.*, *Ellmann S.*, *Gunning I.*, *Shalleck A.*, *Connection, Capacity and Morality in Lawyer – Client Relationship: Dialogues and Commentary*, *Clinical Law Review* 2004, Nr 10
- Dionse J.*, *Schmelzer J.*, *Schuchman B.*, *Striving for Happiness*, *ABA Journal* 1995, Nr 81
- Dmowski S.*, *Sychowicz M.*, *Ciepla H.*, *Kořakowski K.*, *Wiřniewski T.*, *Żuławski C.*, *Gudowski J.*, *Komentarz do Kodeksu cywilnego*, Warszawa 2011
- Donnell J.*, *The Corporate Counsel, A Role of Study*, *Indiana Law Review* 1970, vol. 45, Issue 4, article 2
- Doroszewski W.*, *Słownik języka polskiego*, Warszawa 2012
- Drell A.*, *Chilling Out*, *ABA Journal*, October 1994

- Dumpala P.*, Apple Lawyers Tried To Cover-Up Exploding iPod Stories, Says Reporter, Business Insider 22.7.2009 r., www.businessinsider.com/apple-lawyers-try-to-cover-up-exploding-ipods-says-news-network-2009-7
- Duree M.A.*, Mandatory Mediation: Myth and Reality, *Family Court Review* 1992, vol. 30, Nr 4
- Dvorkin E., Himmelstein J., Lesnick H.*, *Becoming a Lawyers; A Humanistic Perspective on Legal Education and Professionalism*, Minneapolis, Minnesota 1981
- Dworkin E.*, (et al.), *Becoming a Lawyer: A Humanistic Perspective on Legal Education and Professionalism*, St. Paul 1989
- Dworkin G.*, *Paternalism*, [w:] *R. Sartorius, Paternalism*, Minneapolis 1983
- Dworkin G.*, *The Theory and Practice of Autonomy*, Cambridge 1988
- Dziurnikowska O., Stefańska M., Winczorek J.*, Miejsce nauk prawnno-humanistycznych w wykształceniu prawników, [w:] *Humanizacja zawodów prawniczych a nauczanie akademickie*, A. Turska (red.), Warszawa 2000
- Edukacja w zawodzie prawnika - czy konieczna?, telewizyjny wywiad z Prezesem KIRP e-kirp.pl/TV-Info-KIRP/KIRP/Edukacja-w-zawodzie-prawnika-czy-konieczna
- Elkins J.*, Reading/teaching Lawyers Films, *Vermont Law Review* 2004, Nr 28
- Elkins J.R.*, The Legal Persona: An Essay on the Professional Mask, *Virginia Law Review* 1978, Nr 64
- Elkins J.R.*, Thinking Like a Lawyer: Second Thoughts, *Mercer Law Review* 1995–1996, Nr 47
- Ellmann S.*, Empathy and Approval, *Hastings Law Journal* 1992, Nr 43
- Ellmann S.*, Lawyers and Clients, *UCLA Law Review* 1987, Nr 34
- Ereciński T., Gudowski J., Jędrzejewska M., Weitz K., Grzegorzczak K.*, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, T. I i II*, T. Ereciński (red.), Warszawa 2012
- F.S. Mosten*, *Unbundling Legal Services; A Guide to Delivering Legal Services a la Carte*, Chicago 2000
- Faden R.R., Beauchamp T.L.*, *A History and Theory of Informed Consent*, Oxford 1986
- Fairman Ch.M.*, A Proposed Model Rule for Collaborative Law, *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 2005, Nr 1
- Fairman H.M.*, Growing Pains: Changes in Collaborative Law and the Challenge of Legal Ethics, *Campbell Law Review* 2008, Nr 30
- Fairman M.*, Ethics and Collaborative Lawyering, Why Put Old Hats on New Heads?, *Ohio State Journal of Dispute Resolutions* 2003, Nr 18
- Farnsworth W.*, The Legal Regulation of Self Serving Bias, *UC Davis Law Review* 2003, Nr 37
- Faxon R.P., Zeytoonian M.*, Prescription for Sanity in Resolving Business Disputes: Civil Collaborative Practice in a Business Restructuring Case, *Collaborative Law Journal* 2007, Nr 5
- Ferguson D.A.*, How To Prepare Your Client for Mediation, *The Advocate* 2013, Nr 56
- Fisher R., Ury W., Patton B.*, *Dochodząc do TAK. Negocjowanie bez poddawania się*, Warszawa 2000
- Fisher R., Ury W., Patton B.*, *Getting to Yes*, New York 1991
- Fiutak A.*, *Prawo w medycynie*, Warszawa 2010